

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Εξερευνώντας τη «Βυζαντινή Γειτονιά» στο Δικαστικό Μέγαρο της Θήβας

Πριν την ανέγερση του σύγχρονου Δικαστικού Μεγάρου της Θήβας, η ανασκαφική έρευνα έφερε στο φως ένα τμήμα μιας βυζαντινής γειτονιάς. Ας προσπαθήσουμε να την εξερευνήσουμε. Έτσι :

- θα μπορέσουμε να εξοικειωθούμε με το χώρο μιας άλλης εποχής και να πληροφορηθούμε για την ανασκαφή ως βασικό τρόπο εύρεσης αντικειμένων και πληροφοριών του παρελθόντος...
- θα προσεγγίσουμε την καθημερινή ζωή στους βυζαντινούς χρόνους και θα έρθουμε σε επαφή με τον πολιτισμό και την κοινωνία του Βυζαντίου...
- θα ανακαλύψουμε ενδιαφέρουσες πτυχές της βυζαντινής εποχής εκτιμώντας τη σύνδεση της τελευταίας με τη σύγχρονη εποχή...

Φύγαμε για εξερεύνηση!!!!

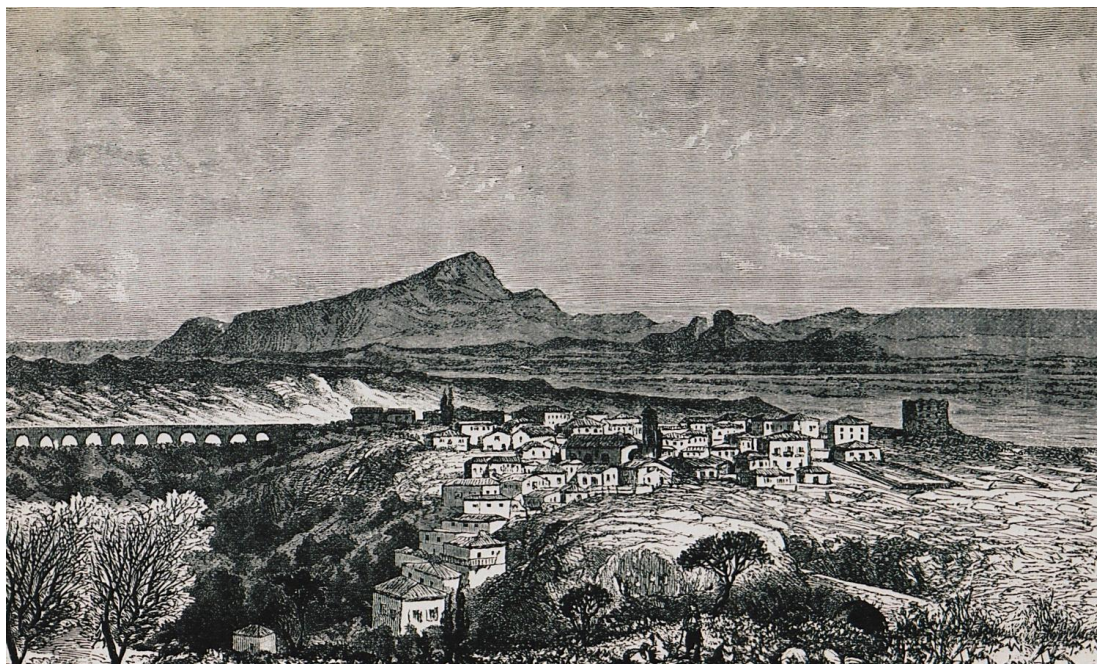
Το φυλλάδιο αυτό είναι του /της.....
που επισκέφθηκε τον Αρχαιολογικό Χώρο στο Υπόγειο του Δικαστικού
Μεγάρου στις.....του 201...

Η ΠΟΛΗ

Κατά τη μεσσοβυζαντινή περίοδο(9^{ος} - 12^{ος} αι.) η βυζαντινή αυτοκρατορία αλλάζει. Μικρότερη σε έκταση και έχοντας αντιμετωπίσει την κρίση της εικονομαχίας, αρχίζει σταδιακά να απομακρύνεται από το ρωμαϊκό της παρελθόν και να αποκτά ένα νέο χαρακτήρα.

Η Θήβα την εποχή αυτή γνωρίζει μεγάλη ακμή. Λόγω της στρατηγικής της θέσης ορίζεται πρωτεύουσα του θέματος(διοικητική περιφέρεια) της Ελλάδας και εξελίσσεται σε σημαντικό οικονομικό και διοικητικό κέντρο του κεντρικού Ελλαδικού χώρου. Αποκτά μεγάλη δημογραφική ανάπτυξη, αξιόλογη οικοδομική δραστηριότητα, αύξηση της παραγωγής και του εμπορίου και μεγάλες βιοτεχνικές εγκαταστάσεις.

Κέντρο της πόλης εξακολούθησε να είναι ο οχυρωμένος λόφος της Καδμείας, όπου ήταν συγκεντρωμένα τα σημαντικότερα κτήρια. Ο πληθυσμός κατοικούσε και εκτός της Καδμείας, στους γύρω λόφους του Καστελλίου, του Αμφιείου, του Ισμηνίου, του Κολωνακίου και σε περιφερειακούς οικισμούς, όπως στο Πυρί και το Τάχι.

Μεγάλη σημασία για την πόλη και τη ζωή των κατοίκων είχε η ύδρευση, αφού το νερό αποτέλεσε και σημαντική παραγωγική πηγή, καθώς από εκεί αρδεύονταν τα χωράφια, λειτουργούσαν οι υδρόμυλοι και πολλά εργαστήρια.

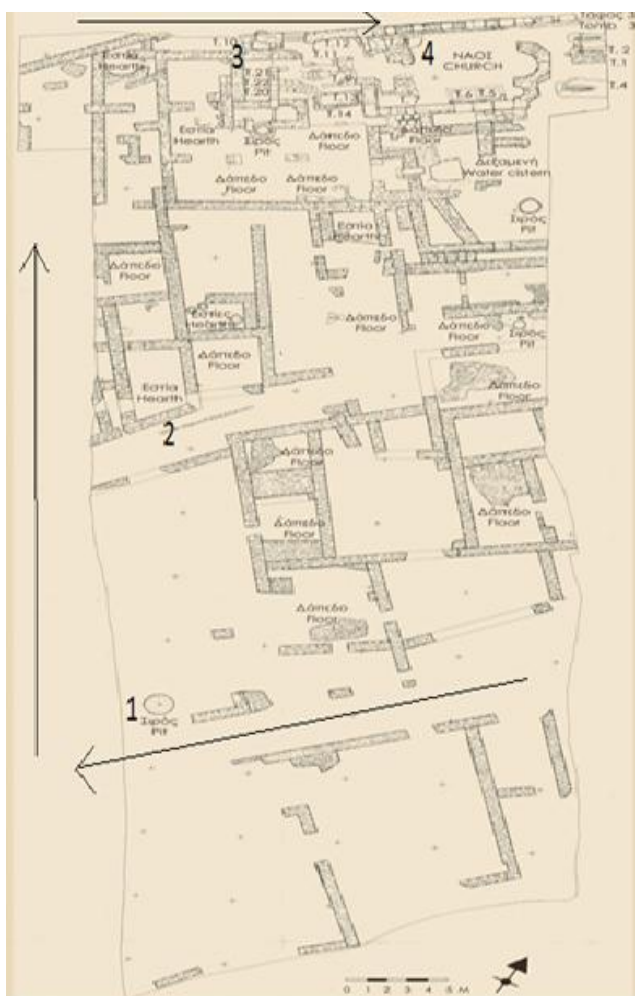
Το νερό έφτανε στην πόλη από τις πηγές του ποταμού Ισμηνού, μέσω ενός υδραγωγείου και ενός συστήματος υπόγειων αγωγών, πήλινων ή κτιστών, που έχει αποκαλυφθεί σε όλη την έκταση της πόλης, και γέμιζε μεγάλες δεξαμενές τις κινιστέρες. Συχνά επίσης ανευρίσκονται και πηγάδια, καθώς και κρήνες. Πρόσφατα αποκαλύφθηκαν τα κατάλοιπα ενός υδρόμυλου πλάι στην κοίτη του Ισμηνού.

Το υδραγωγείο, έργο του μητροπολίτη Καλοκτένη, αποτελούνταν από 20 καμάρες με ύψος από 3 έως 6 μέτρα, οι οποίες διατηρούνταν έως τις αρχές του 20ου αιώνα και η μορφή τους είναι γνωστή μέσα από απεικονίσεις περιηγητών.

Η συνεχής κατοίκηση της Θήβας μέχρι και τους νεότερους χρόνους, οι καταστρεπτικοί σεισμοί του 19ου αιώνα και η εκτεταμένη οικοδομική δραστηριότητα των τελευταίων δεκαετιών του 20^{ου} αιώνα προκάλεσαν σε μεγάλο βαθμό την καταστροφή των βυζαντινών κτηρίων της πόλης.

Τα τελευταία χρόνια **οι σωστικές ανασκαφές** που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της ανέγερσης των σύγχρονων κτηρίων της πόλης έχουν συντελέσει αποφασιστικά στην ανασύσταση της εικόνας της βυζαντινής Θήβας.

Έτσι, η ανασκαφική έρευνα που έγινε πριν την ανέγερση του Δικαστικού Μεγάρου της πόλης έφερε στο φως μια βυζαντινή γειτονιά που από τα κινητά ευρήματα συμπεραίνουμε ότι κατοικήθηκε από τον 11^ο μέχρι τα μέσα του 13^{ου} αι. Στο βορειότερο άκρο του οικοπέδου βρίσκεται ο ναός της ενορίας και νοτιότερα τα σπίτια. **Παρατήρησε με προσοχή το τοπογραφικό σχέδιο της ανασκαφής.**

Σωστική ανασκαφή - όταν το πεδίο έχει ήδη διαταραχθεί, π.χ. από διάβρωση ή την ανάγκη οικοδόμησης, ο χρόνος είναι εξαιρετικά περιορισμένος και η ανασκαφή αποσκοπεί στον περιορισμό της καταστροφής. Ανάλογα με την περίπτωση έχουμε **διατήρηση ή κατάχωση μιας ανασκαφής**.

-Για ποιους λόγους μπορεί να γίνεται μια ανασκαφή;

.....

-Όταν ολοκληρωθεί μια ανασκαφή, τι γίνεται με τα ακίνητα ευρήματά της (κτήρια, κατασκευές κτλ.);

.....

-Τι κάνουμε τα κινητά αντικείμενα, αφού βγουν στην επιφάνεια;

.....

Ας ξεκινήσουμε την περιήγησή μας...! για να ανακαλύψουμε ορισμένα από τα μυστικά της ζωής στη Θήβα κατά τη μεσοβυζαντινή εποχή.

ΟΙ ΟΙΚΙΕΣ – Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ

Βρισκόμαστε μπροστά σε μια ανασκαφή κάτω από τα Δικαστήρια της Θήβας! Ας παρατηρήσουμε προσεκτικά τι αποκάλυψαν οι αρχαιολόγοι κάτω από το χώμα! Κινούμενοι όπως υποδεικνύουν τα βέλη του χάρτη, παρατηρήστε την τοιχοποιία.

-Από τι υλικά έχτιζαν οι Βυζαντινοί τους τοίχους;

.....
.....
.....
.....

-Ας συγκρίνουμε τους τοίχους των οικιών της Βυζαντινής εποχής με το σήμερα!! Πώς είναι τα σπίτια

στην εποχή μας, τι μέγεθος έχουν και από τι υλικά είναι κατασκευασμένα;

.....
.....

Ας συνεχίσουμε την περιήγησή μας στη Βυζαντινή γειτονιά προς την ίδια κατεύθυνση. Τα αρχαιολογικά ευρήματα μας βοηθούν να αναγνωρίσουμε κατοικίες με πλακόστρωτες αυλές, μαγειρικές εστίες, κινστέρνες (δεξαμενές νερού) και αποθηκευτικούς σιρούς(λαξευμένα στο βράχο πιθάρια). **Προσπαθήστε να εντοπίσετε κάποια.**

Κάθε σπίτι διέθετε υπόγειο κελάρι, όπου αποθηκεύονταν οι απαραίτητες προμήθειες του σπιτιού μέσα σε μεγάλα πήλινα αγγεία, τα πιθάρια. Για να διατηρούνται τα προϊόντα σε σωστές συνθήκες, αφού δεν υπήρχαν ψυγεία, αλλά και για να μη σπάζουν, τα πιθάρια θάβονταν μέχρι τη μέση στο έδαφος. Μέσα σε αυτά αποθήκευαν λάδι, κρασί, δημητριακά, όσπρια αλλά και τυριά, τουρσιά, παστά κρέατα και ψάρια.

.....

.....

Τα κινητά ευρήματα της ανασκαφής εικονογραφούν γλαφυρά την καθημερινή ζωή των κατοίκων. Η πληθώρα και η ποικιλία των πήλινων αγγείων που βρέθηκαν φανερώνει ότι αποτελούσαν τα κυριότερα σκεύη καθημερινής χρήσης στα νοικοκυριά της Βυζαντινής γειτονιάς. Κάθε σπίτι διέθετε διάφορα πήλινα μαγειρικά και επιτραπέζια σκεύη, όπως χύτρες, τηγάνια, κανάτες, πινάκια...

Στην ανασκαφή βρέθηκε και ένα πήλινο σαλτσάριο. Πρόκειται για σκεύος του οποίου το κάτω μέρος αποτελούσε υποδοχή για αναμένα κάρβουνα, ενώ το πάνω δοχείο για σάλτσες, που έπρεπε να διατηρηθούν ζεστές. Η καλύτερη λιχουδιά των Βυζαντινών ήταν ο γάρος, είδος σάλτσας από ψάρια, που συνόδευε όλα τα φαγητά, ακόμη και το κρέας.

Κύριο μαγειρικό σκεύος είναι η χύτρα.

-Παρατηρήστε την προσεκτικά, καταγράψτε τα χαρακτηριστικά της και προσπαθήστε να τη συγκρίνετε με το αντίστοιχο σημερινό μαγειρικό σκεύος.

Την ημέρα τα σπίτια φωτίζονταν από το φυσικό φως. Το βράδυ όμως χρησιμοποιούσαν μικρές φωτιστικές συσκευές, συνήθως πήλινες, τα.....
Για να τα ανάψουν χρησιμοποιούσαν.....

Το σπίτι ήταν ο χώρος όπου οι γυναίκες περνούσαν το μεγαλύτερο διάστημα της ζωής τους. Καθημερινές τους ασχολίες ήταν το μαγείρεμα, αλλά και το γνέσιμο, η ύφανση των ρούχων στον αργαλειό, το ράψιμο, το κέντημα και το πλέξιμο. Οι γραπτές πηγές της εποχής, μιλούν με θαυμασμό για την «ιστοουργική κομψότητα» των υφαντών όσο και για το «χρωματουργείν ευφυώς» από τις Θηβαίες. Σφονδύλια και αγνύθες, που βρέθηκαν στην Βυζαντινή συνοικία, φανερώνουν την ενασχόληση της γυναίκας με το γνέσιμο και τον αργαλειό, ενώ οι βελόνες με το ράψιμο.

Οι αγνύθες ήταν υφαντικά βάρη που δένονταν στην άκρη των στημονιών, για να τα κρατούν τεντωμένα. Ανάμεσά τους περνούσαν, με τη βοήθεια της σαίτας, τα υφάδια, σχηματίζοντας έτσι το ύφασμα.

Σε τι χρησίμευε ο αργαλειός; Εξακολουθεί να υπάρχει σήμερα και με ποια μορφή;

.....

.....

Σε τι χρησίμευαν οι αγνύθες;

.....

Το σπίτι ήταν καταφύγιο, χώρος χαλάρωσης, ξεκούρασης αλλά και διασκέδασης. Αγαπημένη διασκέδαση των Βυζαντινών ήταν τα τυχερά παιχνίδια, όπως οι κύβοι (τα ζάρια), οι αστράγαλοι (κότσια), το ταβλίον (το τάβλι) και το ζατρίκιον (σκάκι). Αυτά τα παιχνίδια παίζονταν με χρηματικά στοιχεία στα σπίτια και στα καπηλειά. Στη Βυζαντινή γειτονιά βρέθηκαν μερικοί πεσσοί (πιόνια)...

Τα παιχνίδια των Βυζαντινών σου θυμίζουν κάποια από τα σημερινά;

.....

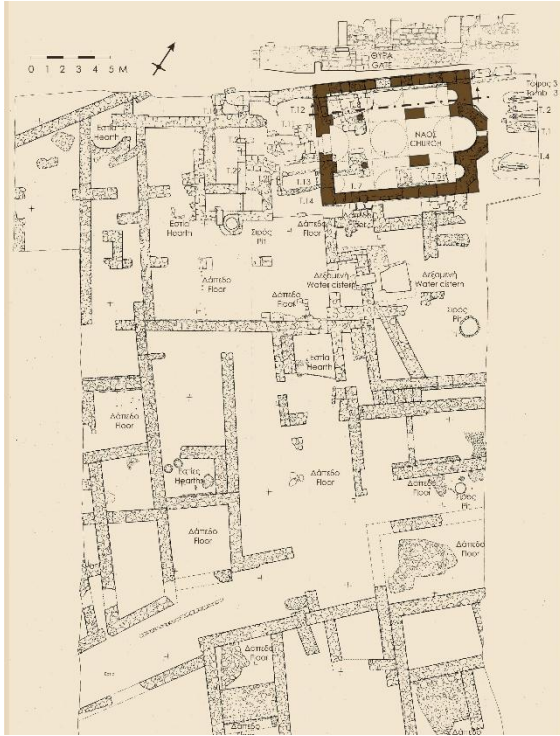
ΟΙ ΤΑΦΟΙ – Ο ΝΑΟΣ

«Εν τόπω αναψύξεως»

Στο σημείο 3 του χάρτη βρέθηκαν τρεις εντελώς κατεστραμμένοι τάφοι και ένας στη βορειοδυτική γωνία (σημείο 4), που διασώθηκε σε σχετικά καλή κατάσταση.

Στο βόρειο άκρο του οικοπέδου (σημείο 4), οι αρχαιολόγοι ανακάλυψαν ναό, ο οποίος δυστυχώς είχε καταστραφεί από παλαιότερη εκσκαφή.

Ο ναός και τα προσκτίσματα

- Μπορείτε να αναγνωρίσετε τον τύπο του ναού;

.....

- **Καταγράψτε τις παρατηρήσεις σας για την τοιχοποιία του ναού.**

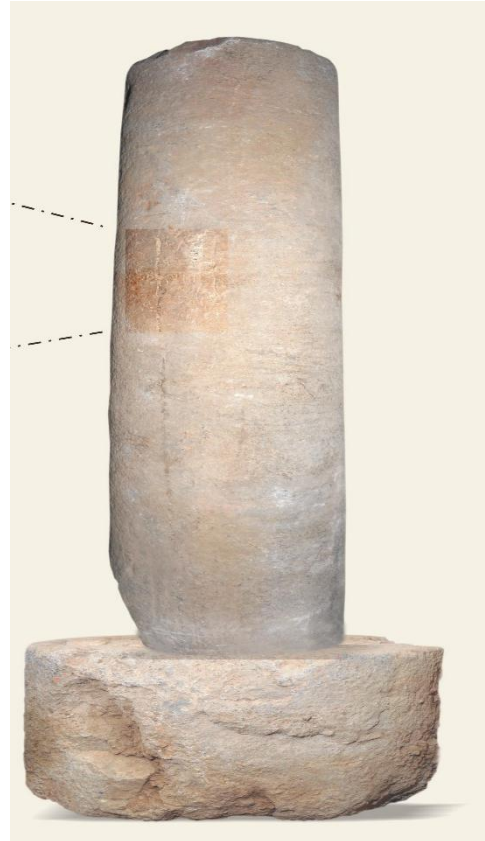
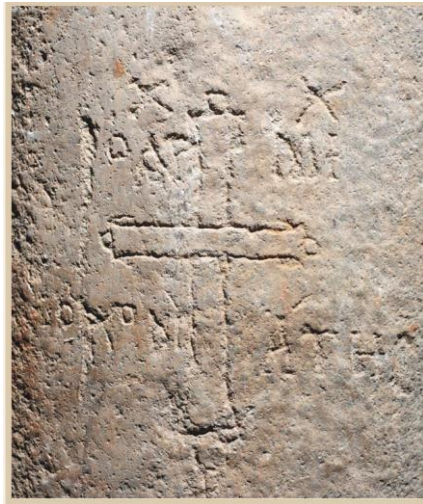
.....

- Παρατηρείστε αν υπάρχουν τοιχογραφίες που να καλύπτουν τις εσωτερικές επιφάνειες των τοίχων.

.....

Ας μάθουμε τώρα ποιο ήταν το όνομα του ναού. Κατά την επίχωσή του, οι αρχαιολόγοι βρήκαν κίονα με κυκλική βάση, ο οποίος εκτίθεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο της πόλης. Ας παρατηρήσουμε την εγχάρακτη επιγραφή.

- Ποιο εγχάρακτο σχήμα παρατηρείτε να φέρει στην όψη του ο κίονας;

.....

- Αν κατορθώσετε να διαβάσετε την επιγραφή θα μάθετε πιθανότατα το όνομα του ναού:.....

Η επιγραφή Ο ΑΡΧ[ΑΓΓΕΛΟΣ] ή ΑΡΧ[ΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ] ΜΙΧ[ΑΗΛ] Ο ΧΟΝΙΑΤΗΣ, είναι πιθανόν να δηλώνει το όνομα του ναού. Φαίνεται ότι εδώ ήταν η «του Γυρίου γειτονία», όπου το 1048 εγκαταστάθηκαν πρόσφυγες από την Ναύπακτο, φέρνοντας μαζί τους την θαυματουργή εικόνα της Παναγίας Ναυπακτιώτισσας, την οποία λάτρευαν στο γυναικείο μοναστήρι που ίδρυσαν του Αρχάγγελου Μιχαήλ. Οι πληροφορίες αυτές αναφέρονται σε καταστατικό της αδελφότητας της Παναγίας Ναυπακτιώτισσας, που βρίσκεται σήμερα στο Παλέρμο της Σικελίας, μετά την λεηλασία της Θήβας το 1147 από τον Ρογήρο της Σικελίας!!

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ – ΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

Οι αρχαιολόγοι βρήκαν στην ανασκαφή αρκετά νομίσματα, που καλύπτουν την περίοδο από τον 11^ο έως το τέλος του 13^{ου} αιώνα. Ας παρατηρήσουμε τις εικόνες:

Νόμισμα με τη μορφή του
Μανουήλ Α΄ Κομνηνού(1143-1180).

- Θυμάστε τι απεικόνιζαν αλλά και τι συμβόλιζαν τα νομίσματα της Βυζαντινής περιόδου;

α. απεικόνιζαν:.....

β. συμβόλιζαν:.....

Θησαυρός με χάλκινα σκουφωτά νομίσματα

Θησαυρός με νομίσματα όπως βρέθηκαν
κατά την ανασκαφή μέσα στον τοίχο.

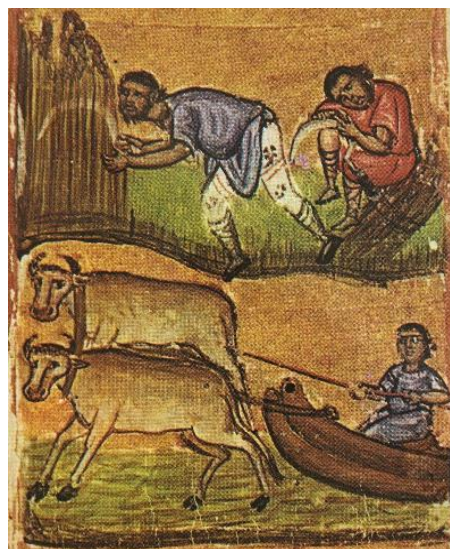
- Τι φανερώνει η πληθώρα των βυζαντινών χάλκινων νομισμάτων που βρέθηκαν στη Βυζαντινή συνοικία κατά τον 12^ο αιώνα;
.....
.....
- Τι φανερώνει αντίθετα η απόκρυψη των τριών θησαυρών με χάλκινα νομίσματα του 13^{ου} αιώνα που εντοπίστηκαν στον οικισμό;
.....

Σε τι νομίζεις ότι χρησίμευε το εύρημα αυτό; Σου θυμίζει κάτι;.....

Η αγροτική παραγωγή

Η θέση της Θήβας στη μέση μια γόνιμης και εύφορης πεδιάδας συνέβαλε αποφασιστικά στην ανάπτυξη της αγροτικής παραγωγής. Τα ευρήματα των ανασκαφών περιλαμβάνουν σιδερένια γεωργικά εργαλεία, όπως για παράδειγμα ένα υνί ή ένα κλαδευτήρι, αλλά και διάφορα άλλα ευρήματα, που επιβεβαιώνουν την ενασχόληση των κατοίκων με αγροτικές ασχολίες.

Η Θήβα εμπορικό και βιοτεχνικό κέντρο

Η πόλη της Θήβας αναπτύχθηκε από πολύ νωρίς σε σημαντικό εμπορικό κέντρο. Στις ανασκαφές συχνά αποκαλύπτονται εξαρτήματα ζυγών και άλλα αντικείμενα που μαρτυρούν τις εμπορικές συναλλαγές που λάμβαναν χώρα στην πόλη.

Η ανάπτυξη όμως στα μέσα του 11ου αιώνα περίπου της **βιοτεχνίας μετάξης** ήταν εκείνη που αποτέλεσε για δύο τουλάχιστον αιώνες την κύρια πλουτοπαραγωγική πηγή της Θήβας. Βασικοί παράγοντες που συνέβαλαν σ' αυτό: η ανάπτυξη της σηροτροφίας, η συστηματική καλλιέργεια της μουριάς, τα άφθονα νερά και **η πορφύρα**, χρωστική

ουσία από το ομώνυμο θαλάσσιο κοχύλι, η οποία αλιευόταν σε μεγάλη ποσότητα στις βοιωτικές ακτές, και με την οποία γινόταν η βαφή των υφασμάτων.

Τα θηβαϊκά εργαστήρια εφοδίαζαν με πολύτιμα μεταξωτά υφάσματα ακόμη και την αυτοκρατορική αυλή της Κωνσταντινούπολης, δίνοντας ώθηση στην άνθιση του εμπορίου και προσελκύοντας το ενδιαφέρον Βενετών, Γενουατών και άλλων εμπόρων. Με το μετάνιστο όμως ασχολήθηκαν και οι Εβραίοι της Θήβας. Μια περιοχή δυτικά της Καδμείας ονομάζεται μέχρι σήμερα Εβραϊκά και εκεί πρέπει να ήταν εγκατεστημένη η Εβραϊκή κοινότητα ήδη από το 1135, δουλεύοντας στα εργαστήρια που αποκαλύφθηκαν σε αυτή την περιοχή.

Η αρχαιολογική σκαπάνη έχει φέρει στο φως τα κατάλοιπα δύο εργαστηριακών χώρων που συνδέονται με την επεξεργασία ή τη βαφή του μεταξιού. Ενός **στα βόρεια της πόλης, στην περιοχή της Αγίας Τριάδας, και του άλλου στα δυτικά, στη συνοικία Εβραϊκά.**

Αγία Τριάδα, οδός Κασσάνδρου

Πρόσεξε τις χτιστές κυκλικές κατασκευές και τις άλλες υδραυλικές εγκαταστάσεις (αγωγούς, πηγάδια κ.ά.), που είναι απαραίτητες για την εξασφάλιση του άφθονου νερού που απαιτείται για τα διάφορα στάδια της επεξεργασίας των υφασμάτων.

Μεταξωτό υφαντό

Τα μυστικά του μεταξιού

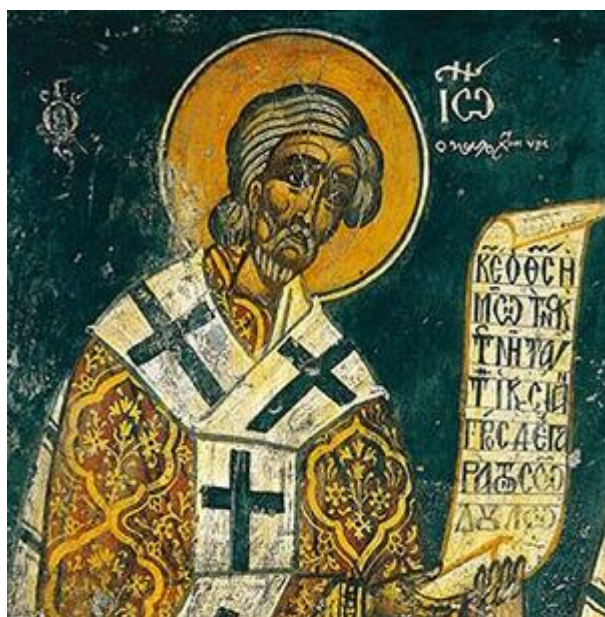
Σύμφωνα με την παράδοση η διάδοση της μεταξοκαλλιέργειας από την Ανατολή στη Δύση έγινε από μοναχούς του Βυζαντίου. Οι Βυζαντινοί μοναχοί με εντολή του αυτοκράτορα Ιουστινιανού, αναλαμβάνοντας το έργο της μετάδοσης της Χριστιανικής θρησκείας, περιηγήθηκαν στην Περσία και την Κίνα και μελετούσαν κάθε τι που είχε σχέση με τον μεταξοσκώληκα και την επεξεργασία του. Έτσι στο τέλος της περιόδου τους το 554 μ.Χ. μετέφεραν κρυφά μέσα στις κούφιες μαγκούρες τους αυγά μεταξοσκώληκα. Με τον τρόπο αυτό περιήλθε η σηροτροφία στο Βυζάντιο.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Την εποχή αυτή η Θήβα αποτελεί σπουδαίο διοικητικό κέντρο και τόπο διαμονής των αρχόντων που αποτελούσαν την τοπική αριστοκρατία. Λόγω της στρατηγικής της θέσης αποτελεί έδρα του στρατηγού του θέματος της Ελλάδας και προσελκύει αξιωματούχους από την Κωνσταντινούπολη. Δεν έλειπαν όμως και οι εχθρικές επιθέσεις. Το 1040-1041 οι Βούλγαροι νικούν **τον στρατηγό Ιωάννη Αλακασέα** και σκοτώνονται πολλοί Θηβαίοι, σύμφωνα με τον ιστορικό Ιωάννη Σκυλίτση. Στην ανασκαφή σε εστία βρέθηκε μολυβδόβουλο που φέρει την επιγραφή «σπαθαροκανδιδάτω και στρατηγώ τον Αλακασέα». Στην απεικόνιση από την ιστορία του Σκυλίτση αναγράφεται δεξιά το όνομα του Ιωάννη Αλακασέα.

Η Θήβα το 12^ο αι αναδεικνύεται και σε εκκλησιαστική μητρόπολη. Από τους αξιωματούχους της εκκλησίας ξεχωρίζει για την κοινωφελή δράση και το πολύπλευρο έργο του ο πολιούχος σήμερα άγιος της Θήβας **Ιωάννης Καλοκτένης**, μητροπολίτης κατά το δεύτερο μισό του 12ου αι.

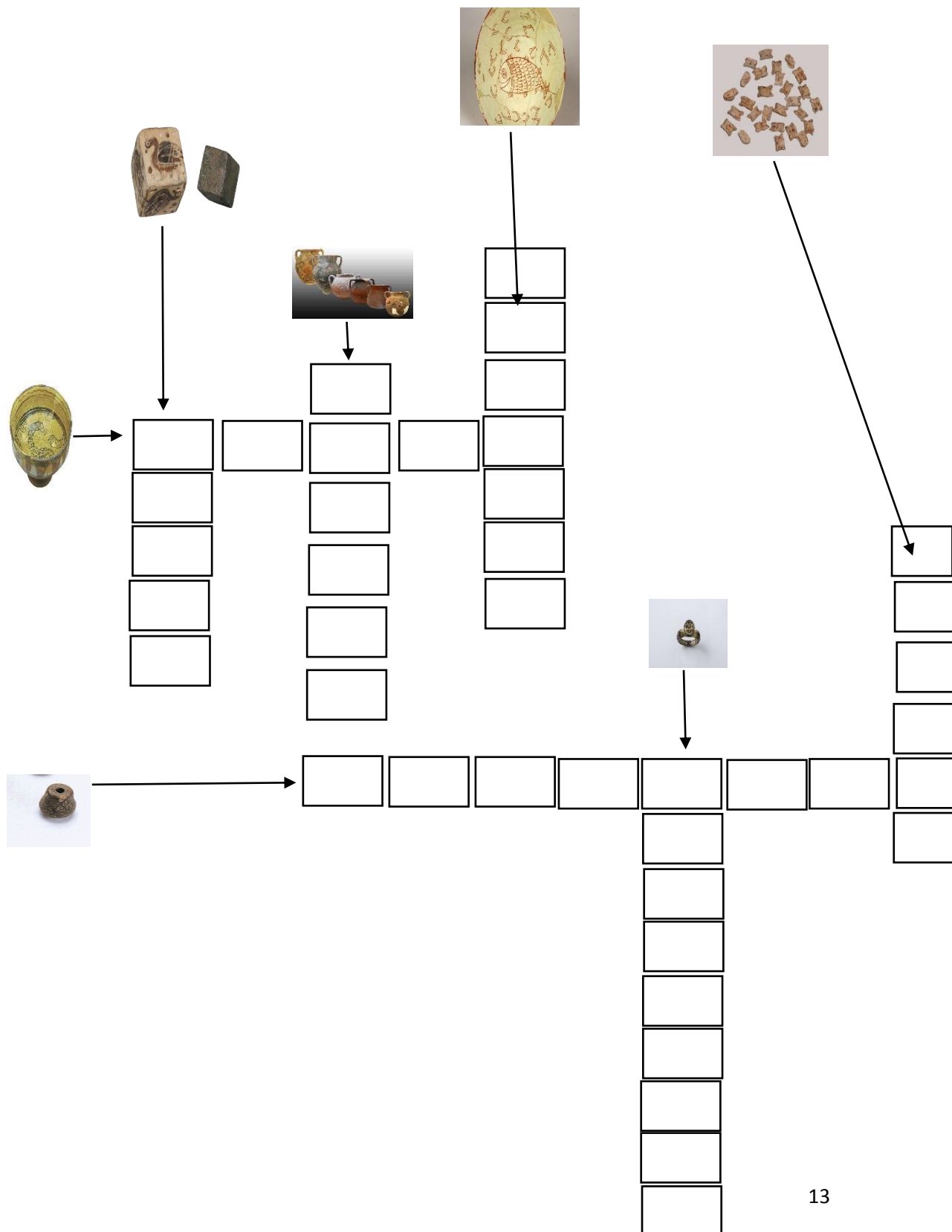

-Γιατί νομίζεις ότι ονομάστηκε «Νέος Ελεήμων»;

-Πότε γιορτάζει ο πολιούχος άγιος;

Ώρα για παιχνίδι!!!

➔ Ας συμπληρώσουμε **ΤΟ ΕΙΚΟΝΟΛΕΞΟ** που αφορά αντικείμενα της καθημερινής ζωής των κατοίκων της Βυζαντινής γειτονιάς:

Κάπου εδώ τελείωσε η περιήγησή μας!!! Ας καταγράψουμε μονολεκτικά σκέψεις και συναισθήματα από την επίσκεψή μας στη Βυζαντινή γειτονιά της Θήβας.....

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

- Ακολουθώντας τα χνάρια της βυζαντινής και μεταβυζαντινής Θήβας, Εφορεία Αρχαιοτήτων Βοιωτίας (23η ΕΒΑ)
- [Οδυσσέας. Αποθετήριο εκπαιδευτικού υλικού](#), Π. Γκάνη, Μ. Κουτσούκου: *Μια γειτονιά της Βυζαντινής Θήβας*, Εφορεία Αρχαιοτήτων Βοιωτίας (23η ΕΒΑ)
- Π. Γκάνη, Μ. Κουτσούκου, Γ. Βαξεβάνης: *Η πόλη στους βυζαντινούς χρόνους* **ΥΛΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΦΑΚΕΛΟΥ ΓΙΑ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΣΚΑΦΗ**
- [ΕΚΒΜΜ, Εξερευνώντας τον κόσμο του Βυζαντίου](#), Σύστημα Ψηφιακών Διαδραστικών Υπηρεσιών Εκπαίδευσης και Προβολής για τον Βυζαντινό Πολιτισμό
- Κουλάκου Χαρίκλεια, «Θήβα (Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή περίοδος)», 2011, [Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Βοιωτία](#)
- ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ: Ανακαλύπτοντας το παρελθόν, Θεσ/κη 2004
- ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ: Η ζωή σε ένα κάστρο στα Μεσοβυζαντινά χρόνια.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΚΤΥΟΥ- ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΜΑΪΣΤΡΕΛΛΗΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ,
ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΠΕ02 Ν.ΒΟΙΩΤΙΑΣ

ΣΥΝΤΑΞΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΦΥΛΛΑΔΙΟΥ: Βλαχογιάννη Αλεξάνδρα, ΠΕ02,
2^ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΘΗΒΑΣ - Κοτσίφη Παναγιώτα, ΠΕ02, 2^ο ΛΥΚΕΙΟ ΘΗΒΑΣ –
Μαϊστρέλλης Ευστράτιος, Σ.Σ. ΠΕ02